

OCENE IN POROČILA

Selška dolina v preteklosti in sedanjosti. Železniki, 1973; strani 389.

V spomin na tisočletnico loškega gospostva je izšla oktobra 1973. leta publikacija pod naslovom *Selška dolina v preteklosti in sedanjosti*, ki jo je izdalo muzejsko društvo v Škofji Loki, pododbor Železniki. To je zbornik poljudno znanstvenih prispevkov, ki prikazujejo geografsko, zgodovinsko in sedanjo podobo Selške doline, s katerimi želijo avtorji poudariti predvsem gospodarski in družbeni pomen tega območja.

Na začetku zbornika je najprej razprava znanega geografa in odličnega ter zaslužnega muzejskega delavca v Škofji Loki Franceta Planine pod naslovom *Pokrajina in kraji Selške doline*. Planina, kot odličen strokovnjak in dober poznavalec loškega ozemlja v širšem pomenu, je pregledno prikazal Dolinsko dno in okolno hribovje, Soro in njene pritoke, naselja in prebivalstva in s številčno tabelo nazorno prikazal številčno stanje prebivalstva v letih 1869—1971 za naselja po abecednem redu od Bukovice do Železnikov. Nato prikaže značilnosti posameznih krajev in naselij, kjer se avtor seveda najdlje pomudi v gospodarskem in kulturnem središču Selške doline, v Železnikih. Anton Ramovš je opisal kamenine Selške doline, ki so po svojem izvoru iz starejšega zemeljskega veka, stare več kot 250 milijonov let in iz srednjega zemeljskega veka, stare več kot 70 milijonov let. V posebnem prispevku je Ramovš podal pregled izdelkov iz okrasnih kamnov v Selški dolini, med katerimi so poleg drugih kakovostnih, najpogostejši škofjeloški konglomerat in enoličen zelen kamen imenovan po vasi Peračica perachiški tuf. Karel Grad je napisal pod naslovom *Kako so notranje zemeljske sile oblikovale Selško dolino*, gorotvorne procese (orogenezo), ki je bila živahna na tem območju. Sledi kratko opozorilo o nahajališču rud. O klimatski sliki Selške doline s številčno tabelo padavinskih razmer šestih meteoroloških postaj nižjega reda in dveh višjega reda in o temperaturnih razlikah kraja piše Janko Pučnik.

V zborniku je tudi nekaj zgodovinskih razprav. Prva je izpod peresa znanega srednjeveškega agrarnega zgodovinarja Pavleta Blaznika, ki je iz te tematike napisal že vrsto odličnih del, predvsem vezane na ožji del Slovenskega ozemlja — na škofjeloško območje. Njegov prispevek v zborniku *Kolonizacija in populacija na Selškem v freisinškem času* je le povzetek širše razprave oziroma dela iz knjige *Škofja Loka in loška gospostva*. Ob tem velja na tem mestu poudariti, da je razprava rezultat avtorjevega znanstvenega programa oziroma življenjskega dela, ki ga je razvil že s svojimi prvimi deli in disertacijo o nastanku kmetij v Selški dolini. Blaznik je nadrobno in poglobljeno obdelal od začetkov preko fevdalne dobe predvsem agrarna vprašanja pa tudi druga ter družbeno razmerje do zemljiškega gospostva. Na podlagi svojih lastnih postopkov obdelave, preizkušene metode in velikega znanja je iz arhiv-

skega gradiva uspel rekonstruirati nadroben in zanesljiv pregled nastanka in razvoja kmetij, njihove strukture in družbeni položaj kmetov, nadrobni pregled organizacije zemljiškega gospodarstva in njegove uprave skozi več stoletij. Marija Verbič, ki je pisala med drugim tudi o bohinjskem rudarstvu in fužinarstvu, fabrikaciji cinobra v Idriji, je tudi tokrat nazorno prikazala v razpravi Železarstvo in žebjarstvo v Železnikih v prvi polovici 19. stol. razvoj tipično fužinarskega naselja, kjer sta bili dve fužinarski podjetji in sicer prvo v Zgornjih in drugo v Spodnjih Železnikih. Nazorno je prikazala fužinarske družine, od katerih se je najbolj gospodarsko okrepila družina Globočnik. Dalje je opisala tudi socialne in gospodarske razmere delavstva — kovačev in kovačev v Železnikih. Drobne zanimivosti je prispeval Vincencij Demšar v članku Drobtinice iz zgodovine Železnikov v drugi polovici 19. stoletja.

Sledijo razprave in prispevki, ki prikazujejo gospodarski razvoj Selške doline v 19. in 20. stoletju do današnjih dni. Lojze Žumer je v tehtni razpravi Prispevek h gospodarski zgodovini doline prikazal predvsem agrarno gospodarstvo doline 19. in 20. stoletja in splošni gospodarski razvoj do ugasitve drugega plavža v Železnikih leta 1902. O obrtih in obrtnih podjetjih po prenehanju železarstva in o elektrifikaciji doline je pisal domači gospodarstvenik Niko Žumer, o zadrugi pa Emil Čeferin. O nastanku in razvoju posameznih gospodarskih panog, podjetij in delovnih organizacij je v zborniku več prispevkov, ki jih je napisalo več avtorjev. Le-ti nas seznanijo z osnovami in razvojem lesne industrije do leta 1972, nastankom in razvojem kovinske industrije od leta 1945 dalje, podjetja Iskre v Železnikih, Tehtnice, Dom opreme; čevljarne Ratitovec na Češnjici. Značilnosti kmetovanja nekdanj in danes je opisal France Megušar, o aktualnih problemih gozdarstva Metod Vizjak. Manjši prispevki nas seznanijo še o gostinstvu, turizmu in trgovini.

Olga Šmid je v članku Šolstvo v Selški dolini nekoč in danes orisala razvoj šol v Železnikih, Selcih, Sorici, Dražgošah, Zalem logu, Podlonku, Zabrdu, Martinj vrhu, Bukovščici in Bukovici. Kulturni zgodovinar, kritik in esejist France Koblar, rojen v Železnikih, je opisal društveno prosvetno delo v Selški dolini, ki zajema od srede 19. stol. do druge svetovne vojne. Zbornik zaključeta Roman Savnik s pregledom o pomembnih rojakihi iz Selške doline, ki jih je kar 69, med njimi je tudi zgodovinar Franc Kos. Ciril Zupanc pa podaja kronološki pregled vojaških in političnih dogodkov narodnoosvobodilnega boja od 6. aprila 1941 do 9. maja 1945.

Območje Selške doline je prav po zaslugi Pavleta Blaznika dobilo izjemno obdelavo srednjeveške agrarne zgodovine, s tem pa imajo Slovenci na tem območju s takšno obdelavo pred drugimi narodi, ki imajo sicer na zavidljivi višini obdelana druga gospodarska vprašanja, določeno prednost. Z opisanim krajevnim zbornikom, ki prinaša kvalitetne prispevke, članke in razprave z dokumentiranimi opombami in bogatim fotografskim gradivom, je dobila Selška dolina s središčem v Železnikih kompleksnejšo podobo in nova dognanja iz različnih panog gospodarstva in družbenega življenja. Vreden je vse naše pozornosti in posnemanja. Morda se prav ob tem zborniku in še ob drugih krajevnih zbornikih, ki so izšli v zadnjih letih, zanesljivo kaže pomoč zgodovinarjev — strokovnjakov. Le tako se lahko uresničujejo zamisli, upoštevajo napotki in kritične pripombe, ki jih je Blaznik razgrnil v tehtnem referatu na IX. zborovanju slovenskih zgodovinarjev v Kopru in Piranu septembra 1955

in v objavljenem članku pod naslovom: Pota in vidiki slovenske krajevne zgodovine v Kroniki III/1955, št. 3, str. 145—150.

Bržkone je opisani zbornik tudi rezultat uspešnega dolgoletnega delovanja Muzejskega društva v Škofji Loki in od 1964 ustanovljenega Pododbora v Železnikih, ki je prav pod Blaznikovim mentorstvom in spretno roko urednika tega zbornika Franceta Planine več kot zadovoljiv.

Anka Vidovič-Miklavčič

Andreas Hillgruber, Kontinuität und Diskontinuität in der deutschen Außenpolitik von Bismarck bis Hitler. Düsseldorf, Droste Verlag. 3. izdaja, 1971.

Andreas Hillgruber, redni profesor za najnovejšo zgodovino na kölnski univerzi, se je uveljavil z velikim številom nadvse tehtnih publikacij kot odličen poznavalec novejše in najnovejše zgodovine. K zgodovinopisju ni prispeval samo temeljnih del, naj tu naštejemo samo njegove knjige kot so *Hitler, König Carol und Marschall Antonescu*¹ (Hitler, kralj Carol in maršal Antonescu), ali *Hitlers Strategie. Politik und Kriegführung 1940—1941*² (Hitlerjeva strategija. Politika in vojskovanje 1940—1941) ali *Deutschlands Rolle in der Vorgeschichte der beiden Weltkriege*³ (Vloga Nemčije v predzgodovini obeh svetovnih vojn). Razen tega je predložil obsežno bibliografijo s poročilom o literaturi na temo Jugovzhodna Evropa v drugi svetovni vojni (*Südosteuropa im Zweiten Weltkrieg*⁴) in skupaj z *Gerhardom Hümmelchenom* sestavil kroniko druge svetovne vojne (*Chronik des Zweiten Weltkrieges*⁵), ki je izšla tudi v italijanščini. Razen tega se je Hillgruber uveljavil tudi kot izdajatelj; tako je na primer skupaj s *Hans-Adolfom Jacobsenom* izdal in komentiral »Sovjetsko zgodovino Velike domovinske vojne« *Borisa Semjonoviča Telpuhovskega* (*Die Sowjetische Geschichte de Großen Vaterländischen Krieges*)⁶, zbral in komentiral je drugi zvezek »Vojnega dnevnika vrhovnega poveljstva nemških oboroženih sil« (*Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht*)⁷, ki zaobsega leto

¹ *Hitler, König Carol und Marschall Antonescu. Die deutsch-rumänischen Beziehungen 1938—1944.* Wiesbaden: Franz Steiner Verlag. (1. Auflage 1954), (2. Auflage) 1965.

² 1965, Frankfurt am Main, založba Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen erschienen.

³ 1967, izdala založba Vandenhoeck & Ruprecht v Göttingenu.

⁴ *Südost-Europa in Zweiten Weltkrieg. Literaturbericht und Bibliographie.* Frankfurt am Main: Bernard & Graefe für Wehrwesen. 1962.

⁵ *Andreas Hillgruber — Gerhard Hümmelchen: Chronik des Zweiten Weltkrieges.* Frankfurt am Main: Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen. 1966. V italijanščini je delo izšlo pod naslovom: *Cronaca della seconda guerra mondiale.* Milano: Baldini e Castoldi. 1968.

⁶ *Boris Semjonowitsch Telpuchowski: Die sowjetische Geschichte des Großen Vaterländischen Krieges 1941—1945.* Deutsche Ausgabe herausgegeben und kritisch erläutert von Andreas Hillgruber und Hans-Adolf Jacobsen. Frankfurt am Main: Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen. 1961.

⁷ *Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab) 1940—1945.* Herausgegeben von Percy Ernst Schramm. Band II: 1. Januar 1942 — 31. Dezember 1942. Zusammengestellt und erläutert von Andreas Hillgruber. Frankfurt am Main: Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen. 1963.